

driemaandelijks tijdschrift van de

VLAAMSE VERENIGING VOOR ENTOMOLOGIE

Afgiftekantoor 2600 Berchem 1

ISSN 0771-5277

Redaktiecomitee : F. COENEN (Brussel), B. GOATER (Bushey, England), Dr. K. MAES (Gent),
Dr. K. MARTENS (Gent), A. OLIVIER (Antwerpen), W.O. DE PRINS (Antwerpen).
Redactieadres : W.O. DE PRINS, Diksmuidelaan 176, B-2600 Antwerpen (Belgium).

Uitgegeven met de steun van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap - Dienst Onderwijs

Jaargang 19, nummer 2

1 juni 1991

Trekvlinders in 1990, zevende jaarverslag (Lepidoptera)

Eddy VERMANDEL

Résumé. Lépidoptères migrants en 1990 (septième rapport) (Lepidoptera)

Rapport sur les migrants observés en Belgique en 1990. Un sommaire en langue française et anglaise a été ajouté en fin d'article.

Abstract. Migrating Lepidoptera in 1990, seventh report (Lepidoptera)

Report on migrants observed in Belgium in 1990. An abridged version in English and French is added at the end of the paper.

Vermandel E. : Poorterslaan 118, NL-4561 ZN Hulst.

Inleiding

Het aantal medewerkers aan het BTO is ook in 1990 verder gestegen. Momenteel staat het onwaarschijnlijk hoge aantal van 141 vaste medewerkers ingeschreven. Hiervan stuurden er slechts 116 hun jaargegevens van 1990 door, maar wel van in totaal 165 personen. Het verwerken van de gegevens wordt dan ook een steeds groter karwei en de benadering van medewerkers wordt jammer genoeg wat onpersoonlijker. Ik vraag hiervoor begrip.

De voorjaars- en najaarsbrieven zijn trouw verschenen, met daarin o.a. artikelen over het verschil tussen *Colias hyale* en *C. alfacariensis*, *Catocala sponsa*, Vlinders in de tuin, Voedselplaten voor *Daphnis nerii*, *Papilio machaon* en verder interne informatie voor de medewerkers. In het maartnummer van *Phegea* verscheen het voor het BTO belangrijke achtergrondartikel 'Indeling der Belgische Lepidoptera volgens herkomst en zwervgedrag'. Op 13 april j.l. werd te Ede (Wageningen) een symposium over het trekvlinderfenomeen gehouden waarbij ook de internationale samenwerking ter sprake kwam. De franstalige medewerkers stuurden ook dit jaar in via dhr. Marcel GILLARD die alle nieuwsbrieven en jaarverslagen vertaalde en zo zorgde voor een goede coördinatie.

Op 20 april j.l. werd wederom door het sectiebestuur BTO te Brussel vergaderd. Er werd o.a. een start gemaakt met de entomobrochure «De Belgische Trekvlinders» die wij ter gelegenheid van ons 10-jarig bestaan hopen uit te geven. De heer Bernard MISONNE is wederom toegetreden tot het sectie-bestuur. Zeeuws-Vlaamse en enkele Luxemburgse waarnemingen zijn ook dit jaar weer in het verslag verwerkt.

Klimatologisch overzicht van 1990

Januari : abnormaal tot zeer abnormaal hoge temperaturen, een abnormaal zoneschijntekort, een abnormaal hoge gemiddelde windsnelheid en een normaal neerslagtotaal.

Februari : uitzonderlijk hoge waarden voor zowel de temperaturen als voor de gemiddelde windsnelheid, door een uitzonderlijk neerslagteveel en door een normale zoneschijnduur.

Maart : zeer abnormaal hoge temperaturen, een zeer abnormaal neerslagtekort en normale waarden voor de zoneschijnduur en de gemiddelde windsnelheid.

April : normale waarden voor de temperaturen, de neerslag, de zoneschijnduur en de gemiddelde windsnelheid.

Mei : hoge temperaturen, een hoge zoneschijnduur, een lage hoeveelheid neerslag, alle zeer abnormaal en een abnormale gemiddelde windsnelheid.

Juni : een zeer abnormaal tekort aan zoneschijnduur, een abnormaal lage windsnelheid, en normale waarden voor de temperaturen en de neerslag.

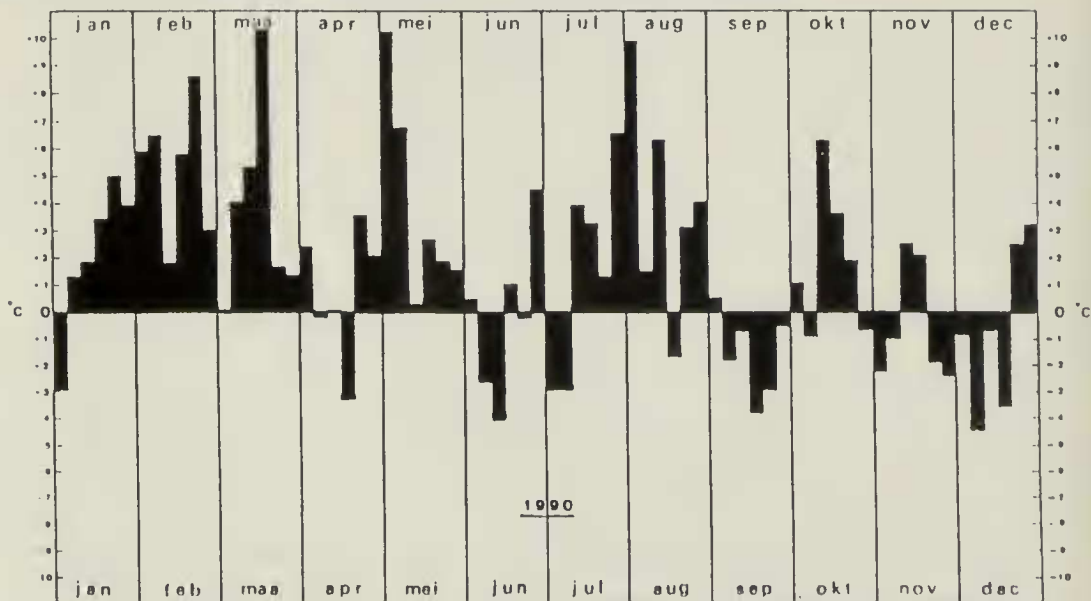
Juli : een zeer abnormaal hoge zoneschijnduur, een abnormaal tekort voor de neerslag, en normale waarden voor de temperaturen en de gemiddelde windsnelheid.

Augustus : zeer uitzonderlijk lage gemiddelde windsnelheid, een abnormaal hoge waarde voor de zoneschijnduur en voor de temperaturen, en een noermaal neerslagtotaal.

September : een zeer uitzonderlijk deficit van de zoneschijnduur en een abnormaal deficit van de temperaturen. De waarden van het totaal van de neerslag en van de gemiddelde snelheid van de wind waren normaal.

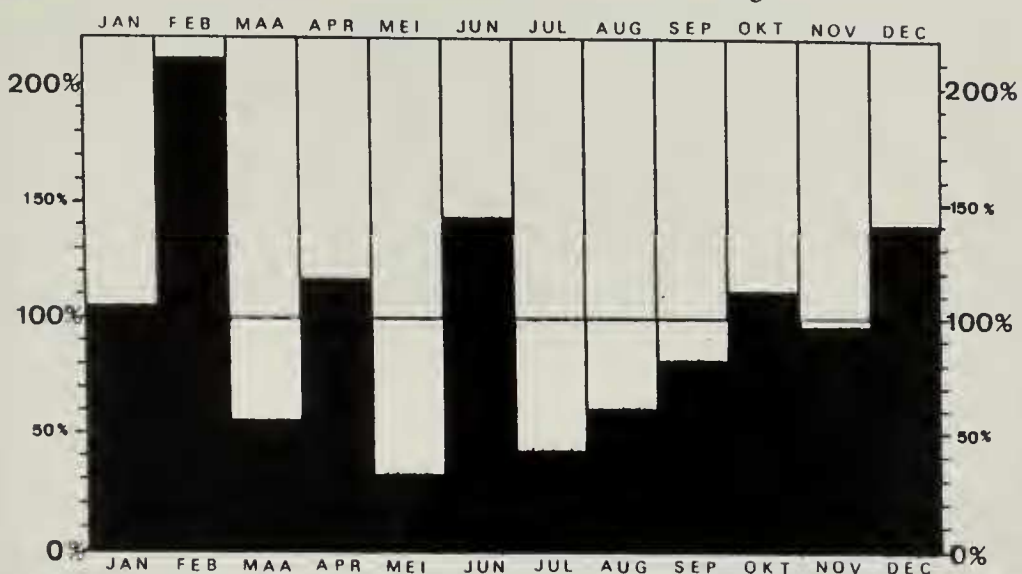
Oktober : een zeer abnormaal hoge gemiddelde windsnelheid, abnormaal hoge temperaturen, en een normale waarde voor de totale zoneschijnduur en de totale neerslaghoeveelheid.

November : normale waarden voor de temperaturen, voor het neerslagtotaal, en voor de zoneschijnduur. De gemiddelde windsnelheid was echter abnormaal laag.

Figuur 1 : Afwijking van de gemiddelde maximale temperaturen per pentade in 1990 t.o.v. de gemiddelde maximale temperaturen per pentade gemeten tussen 1839-1985 te Ukkel. Normale afwijking = 0°C.

December : een abnormaal tekort voor de zonneshijnduur, en normale waarden voor de temperatuur, voor de gemiddelde windsnelheid en voor het neerslagtotaal.

Figuur 2 : Neerslag in 1990 per maand. Normale hoeveelheid = 100% (Idee en uitwerking : B. MISONNE).

Trekvlinders

1. *Colias hyale* LINNAEUS

De waarschuwing in het vorig jaarverslag heeft zijn effect duidelijk gehad. Dit jaar werden er slechts acht Gele Luzernevlinders gemeld. De meeste uit plaatsen waar *alfacariensis* niet inheems is en er dus geen sprake van verwarring kan zijn. Alle waarnemingen vonden plaats tussen 4 augustus en 3 september.

Vindplaatsen : Limburg: Neeroeteren, Lixhe; Hen.: Leernes; O.Vl.: Aalter; Luik: Sassor (Polleur); Namen: Anseremme.

2. *Colias crocea* FOURCROY

Grote verrassing was de vangst van een Oranje Luzernevlinder op 22 april in het provinciaal domein Wachtebeke (prov. O.Vl.) door G. DEPOORTER. De tweede generatie vloog van 2 augustus tot 3 september. Op 2 augustus vloog een exemplaar te Vroenhoven (Limburg) (V. LEFEBER). Twee dagen later werd de soort opgemerkt te Fanzel (T. & D. SIERENS) en te Leernes (S. DUPONT). Op 12 augustus meldde J. RENNESON een exemplaar uit Virton. Op 26 augustus werd er een gezien te Koningshooikt (naast de drukke baan Lier-Aarschot). De voorlaatste vloog op 3 september te Anseremissie (S. DUPONT). Zeer bijzonder was nog de waarneming op 24 oktober te Hulst door E. Taelman.

Vindplaatsen : O.Vl.: Wachtebeke; Limburg: Vroenhoven; Luik: Fanzel; Hen.: Anseremissie, Leernes; Lux.: Virton; Z.Vl.: Hulst.

Maandtotalen : april 1; augustus 5; september 1; oktober 1.

Jaartotaal : 8.

3. *Vanessa atalanta* LINNAEUS

Op 6 februari ontpopte een exemplaar in een door de zon beschenen serre te Brecht (Antw.) (H. VAN BESAuw). Diezelfde dag werd een eerste vlinder ook buiten waargenomen te Ussel (O.Vl.) (M. VAN OPSTAELE). Ook op 13 februari werd een *Atalanta* zonnend op een gevel aangetroffen. Het KMI te Ukkel meldde : «Het weer werd tijdens de maand februari hoofdzakelijk bepaald door een complex lagedrukgebied met centrum bij IJsland. De luchtstromingen die ons weer bepaalden, waren van maritieme oorsprong en overheersend zacht. Op de 6e, 7e, 19e, 20e en van de 22e tot en met de 24e waren ze van tropische oorsprong». De hoge temperaturen hadden we te danken aan de overheersing van zuidelijke luchtstromingen. Ook in maart werd de vlinder opvallend vaak gemeld: twee exemplaren op de 11e, 1x de 15e, 2x de 16e, 5x de 17e en op 18 maart maar liefst 13 exemplaren door 11 verschillende medewerkers. Over het weer schreef het KMI : «Van 3 t/m 24 maart zorgde de ontwikkeling van anticyclonale centra ten zuiden van onze streken voor de aanvoer van zachte of tropische lucht». Het absolute maximum werd te Ukkel gemeten op 17 en 18 maart (22,5°C), de op een na hoogst gemeten waarde sinds 1901. Einde maart en begin april werden hier en daar nog een aantal *atalanta*'s gemeld. Op 8 april begon reeds de praktisch ononderbroken reeks meldingen. April, mei en de eerste helft van juni ging het om enkele exemplaren per dag. Vanaf 17 juni waren de dagtotalen al ruim de twintig gepasseerd. In juli werd de *atalanta* veel gemeld, maar niemand zag de soort in grote aantallen. Pas in augustus werden grotere aantallen gemeld, meestal door medewerkers die vele uren in de natuur doorbrachten en zo aan behoorlijke aantallen kwamen. In september zakten de aantallen weer naar het peil van einde juni. Het dalen van het aantal ging heel geleidelijk. Tot 11 november werd de vlinder elke dag wel ergens gezien. De laatste werd opgemerkt op 20 november te Nieuwkerke-Heuveland (S. SPRUYTTE), fladderend tegen een door de zon beschenen gevel.

Maandtotalen : februari 2; maart 29; april 24; mei 85; juni 512; juli 1107; augustus 2918; september 864; oktober 341; november 22.

Jaartotaal : 5904.

4. *Vanessa cardui* LINNAEUS

Evenals in 1989 werden dit jaar op 8 mei de eerste Distelvlinders gemeld, nu uit Mortroux (Luik) (G. VERJANS). Verspreid in de maand mei werden nog acht vlinders gemeld door zeven verschillende medewerkers. Juni kende nog negen dagen zonder waarnemingen en ook in de eerste helft van juli waren er weinig meldingen. Vanaf 15 juli startte er een praktisch ononderbroken reeks meldingen die zou voortduren tot 16 september. Het aantal waarnemingen nam tot half augustus toe en na die periode geleidelijk af. Topdag was 22 augustus met 49 meldingen. Na 16 september volgden nog slechts 6 meldingen, de laatste op 3 oktober te Berchem (A. JANSSEN) en op 7 oktober te Beerse (L. DUFRAING). Opvallend was dat er dit jaar eenzelfde histogram van deze vlinder gemaakt zou kunnen worden als in 1989. Alleen lagen de aantallen dit jaar over de gehele periode ruim drie maal zo hoog.

Maandtotalen : mei 11; juni 60; juli 84; augustus 518; september 48; oktober 3.
Jaartotaal : 724.

18 JUN 1999

EXCHANGED
ENTOMOLOGY LIBRARY

5. *Rhodometra sacraria* LINNAEUS

Op 19 oktober ving B. MISONNE een exemplaar te Poppel (Antw.) op 250 HPT-lamp. Over het weer schreef het KMI te Ukkel : «Van de 12e tot de 17e werd het weer in ons land bepaald door maritieme stromingen van tropische oorsprong die zich bewogen tussen een zone van lage luchtdruk met centrum ten westen van de Britse Eilanden en een anticycloon boven het oosten van Europa». De depressie verplaatste zich vervolgens op het Kanaal op de 18e en de 19e, zodat zachte maritieme stromingen over ons land trokken. De vangst op de 19e past dus prachtig in de bestaande weer-theorieën t.a.v. vlindertrek.

6. *Agrius convolvuli* LINNAEUS

Reeds op 10 juni werd een Windepijlstaart gemeld uit Boezinge (W.Vl.). Het dier werd in het gras gevonden. L. MERVEILLIE schreef : «De buurman naast het huis waar de vlinder gevonden werd, is vrachtwagenchauffeur». Hij vroeg zich dan ook af of we met een adventief te doen hadden. Daar staat tegenover dat op 2 juni reeds een exemplaar werd gezien te Beaulieu-en-Argonne (Noord-Frankrijk) (L. DE TROYER). Bovendien doet ook het vervolg aan een echte migrant denken. Verspreid in de maand augustus werd de pijlstaart viermaal gezien, telkens in de provincie Antwerpen. Van 2 september tot 2 oktober werden 21 exemplaren gemeld. Een aantal dat sinds het topjaar 1983 niet meer was voorgekomen. De laatste werd op 14 oktober waargenomen te Nieuwkerke-Heuvelland (S. SPRUYTTE).

Vindplaatsen : Z.Vl.: Clinge, Hulst; Antw.: Vosselaar, Zammel (Geel), Wuustwezel, Brecht, Poppel, Beerse; Brab.: Anderlecht; Lux.: Virton; Limburg: Heusden-Zolder, Maasmechelen; O.Vl.: Hamme-St.-Anna; W.Vl.: St.-Denijs, Ploegsteert, Nieuwkerke-Heuvelland, Boezinge; Hen.: Estinnes-au-Mont.

Maandtotalen : juni 1; augustus 4; september 18; oktober 4.

Jaartotaal : 27.

7. *Acherontia atropos* LINNAEUS

Reeds op 15 mei werd een imago gevonden te Nevele (O.Vl.) in de buurt van een tomatenserre (R. DE JONGHE). Het KMI geeft geen aanwijzingen die het imago met zuidelijke windrichtingen deze kant op zou kunnen gebracht hebben. Toch moet er een behoorlijke trek geweest zijn, want vanaf begin augustus werden er voor deze soort hoge aantallen rupsen en ook enkele poppen gemeld. Verspreid over de hele maand augustus werden er maar liefst 15 rupsen, 2 poppen en 1 imago gemeld. September leverde nog een pop en een imago op en in oktober werden de vier imago-nakomelingen van migranten gezien. De meeste rupsen kwamen weer uit de bekende aardappel-perceeltjes.

Vindplaatsen : O.Vl.: Nevele, Oosterlee, Bellem; Brab.: Beersel, Meise, Zemst, Asse; W.Vl.: Nieuwkerke-Heuvelland; Antw.: Stabroek (Ekeren), Kessel, Heist-op-den-Berg, Westmalle; Luik: Ouffet; Hen.: Estinnes-au-Mont.

Maandtotalen: mei 1 imago; augustus 15 rupsen, 2 poppen en 1 imago; september 1 pop en 1 imago; oktober 4 imago's.

Jaartotaal : 15 rupsen, 3 poppen en 6 imago's.

8. *Macroglossum stellatarum* LINNAEUS

Ook dit jaar werd de Kolibriepijlstaart in de maand maart waargenomen. Nu waren het zelfs twee exemplaren. De eerste werd op 11 maart aangetroffen op Kleine Maagdenpalm te Hamme (St.-Anna) (R. PLETINCK). Twee dagen later zag G. DEPOORTER een exemplaar zich voeden aan Ribesbloesem te Brugge. Er moest toen gewacht worden tot 6 mei vooraleer een derde vlinder zich liet bewonderen te Maasmechelen (C. DE CALUWE). Op 5 juni volgde te Ensival (CHAPELLE) nummer vier. Niets wees er toen op dat er vanaf 23 juni een praktisch ononderbroken reeks meldingen zou komen die tot einde oktober zou voortduren. In de maand juli werd haast elke dag wel ergens de Kolibriepijlstaart gezien. Ook in augustus was het bijna elke dag raak. Vanaf 27 augustus begonnen de aantallen duidelijk een stijgende lijn te vertonen. De topdag werd op 12 september bereikt met in totaal 25 gemelde exemplaren door 11 verschillende medewerkers. Na deze datum begonnen de aantallen weer geleidelijk te dalen. Vanaf 7 oktober waren het enkelingen, maar de vlinder was nog praktisch dagelijks aanwezig. De laatste werden gezien op 30 oktober te Sint-Denijs (G. GLABEKE) en op 5 november te Nieuwvliet (G. PRANG). Uit de vindplaatsen valt op te maken dat de soort meer in het noorden dan in het zuiden was vertegenwoordigd. Al bij al een zeer goed jaar voor deze soort.

Vindplaatsen : Hen.: Estinnes-au-Mont, Labuissiere; Namen: Gembloux, Presgaux, Nismes, Froidchapelle, Gonrieux; Lux.: Tellin, Virton, Marbehan, Noirfontaine, Herbeumont; Luik: Chokier, Visé, Petit-Rechain, Ensival, Heusy, Lannaye, Lixhe; Limburg: Heusden-Zolder, Maasmechelen, Sint-Pietersberg; Brabant: Wijnmaal; O.Vl.: Ursel, Knesselaere, Zomergem, Haaltert, Hamme, Wetteren, Zele, Horebeke, Kluisbergen, Deinze, Beveren; W.Vl.: Brugge, St.-Kruis, St.-Denijs, Gijzelbrechtegem, Zwevegem, Geluwe, Ruiselede, Poperinge, Gullegem, Heule, Beernem-Sint-Joris, Harelbeke, Deerlijk, Dranouter, Westouter, Loker, Ieper, Koksijde, Nieuwerkerke-Heuvelland, Wenduine; Antw.: Zwijndrecht, Itegem, Poppel; Z.Vl.: Hulst, Zuiddorpe, Lamswaarde, Zandberg, Clinge, Terneuzen, Nieuwvliet, Groede.

Maandtotalen : maart 2; april 0; mei 1; juni 13; juli 35; augustus 73; september 299; oktober 58; november 1.

Jaartotaal : 482.

9. *Agrotis ipsilon* HUFNAGEL

Na het goede migratie-jaar 1989 beleefde de Ipsilon-uil in 1990 een zeer zwak jaar. Reeds op 2 mei zat er een exemplaar in de val te Poppel (A. RIEMIS). Dan moest er gewacht worden tot 17 juni vooraleer nummer twee zich liet vangen te Anderlecht (A. DE TURCK). Het dier werd aangetrokken door licht en was sterk afgevlogen. Op 23 juni werd een derde exemplaar gezien te Brecht (H. VAN BESAUV). Dan moest weer gewacht worden tot 19 juli vooraleer een vierde exemplaar zich liet zien. Er begon dan een serie waarnemingen waarbij het aantal dagen zonder vangsten bleef overheersen. Dat de soort toch hier en daar redelijk vertegenwoordigd moest zijn, bleek wel uit de vangst van 10 exemplaren te Louette-Saint-Pierre (Namen) (M. FAQUAET). Dit was een grote uitzondering want verder ging het bijna steeds om enkelingen. Na 12 september bleef het stil rond de soort tot de uil op 11 oktober weer opdook op enkele plaatsen. De laatste werd gezien te Marbehan

(Luxemburg) op 15 oktober (dhr. RENNESON).

Vindplaatsen : Z.Vl.: Hulst; Antw.: Poppel, Ekeren, Schoten, Oud-Turnhout, Beerse, Brecht, Kasterlee; W.Vl.: Ruiseleden, Sint-Denijs, Gijzelbrechtegem; Lux.: Marbehan; Namen: Louette-Saint-Pierre; O.Vl.: Ursel, Zomergem; Hen.: Estinnes-au-Mont; Brab.: Anderlecht. Maandtotalen : mei 1; juni 2; juli 5; augustus 13; september 23; oktober 4. Jaartotaal : 48.

10. *Peridroma saucia* HÜBNER

Evenals vorig jaar slechts twee exemplaren van deze forse uil. Op 28 september ving B. MISONNE een vlinder te Poppel (Antwerpen) op een 160 MLL-lamp en te Hulst (Z.Vl.) vloog er op 3 november een in mijn val.

11. *Heliothis peltigera* DENIS & SCHIFFERMÜLLER

Op 20 augustus werd een mooi, puntgaaf mannelijk exemplaar van deze zeer zeldzame trekvlinder gevangen te Anderlecht (W. TROUKENS). Het dier was om 21.45 uur aan het fourageren op buddleia.

Figuur 3 : *Heliothis peltigera* DENIS & SCHIFFERMÜLLER, mannetje, Anderlecht (Brab.) 20.VIII.1990 leg. W. TROUKENS.

12. *Autographa gamma* LINNAEUS

Het duurde tot 2 mei vooraleer een eerste Gamma-uil zich liet zien te Lokeren-Daknam (P. DURINCK). Vanaf deze eerste waarneming was de soort meteen op vele plaatsen in kleine aantallen aanwezig. In de maanden mei en juni bleven er vele dagen zonder waarnemingen: in mei 12 dagen en in juni 9. Zelfs in juli bleef de zesde zonder waarnemingen. Vanaf 7 juli was er dan toch weer de bekende ononderbroken reeks meldingen. De aantallen liepen snel en sterk op. Zo waren de dagtotalen einde juli al ruim de 100 stuks gepasseerd. De top van 1990 lag ongetwijfeld in de eerste helft van augustus. Hier en daar werden zelfs hoge aantallen genoteerd, zij het nergens spectaculair. De teneur was dat de soort wel redelijk overdag en in de schemering vloog, maar dat de nachtvangsten met de vlindervallen ver achter bleven. Ook de eerste week van september waren er nog veel dagen met meer dan 100 waarnemingen, maar in de tweede helft van september vielen de aantallen sterk terug. Begin oktober begonnen er alweer gaten te vallen in de waarnemingenreeks. Oktober kende reeds tien gamma-loze dagen. In november werden de laatste door zes verschillende waarnemers op even zovele dagen waargenomen. De allerlaatste kwamen op 10 november uit Waasmunster (H. KINDERS) en op 13 november uit Ruiselede (A. LEMAN). Al bij al weer een zeer mager seizoen.

Maandtotalen : mei 37; juni 98; juli 1332; augustus 5465; september 1372; oktober 95; november 6.

Jaartotaal : 8395.

13. *Nomophila noctuella* DENIS & SCHIFFERMÜLLER

De migratie van deze soort was in 1990 bijzonder zwak. Op 10 oktober werd het enige exemplaar gevangen te Anderlecht op een huisgevel (W. TROUKENS).

14. *Udea ferrugalis* HÜBNER

De eerste exemplaren van deze Pyralidae-soort werden gevangen op 9 augustus te Estinnes-au-Mont (S. DUPONT) en Laplaigne (Fam. JANSSENS). Het duurde daarna tot 16 oktober vooraleer een derde zich liet vangen in mijn vlinderval te Hulst. Blijkbaar werden er in de maanden oktober en november weinig lichtvangsten gedaan, want de soort vloog tussen 16 oktober en 19 november nog twintig maal in mijn val. Alleen de heren A. DE TURCK en W. TROUKENS meldden de soort in deze periode ieder eenmaal.

Voor een eventuele weerkundige verklaring wordt verwezen naar het verhaal hierover bij *R. sacraría*. Het hoge aantal november-waarnemingen is via het KMI niet te verklaren.

Vindplaatsen : Z.Vl.: Hulst; W.Vl.: Wenduine; Hen.: Laplaigne, Estinnes-au-Mont; Brab.: Dilbeek.

Maandtotalen : augustus 2; oktober 7; november 17.

Jaartotaal : 26.

15. *Diasemia reticularis* LINNAEUS

Ook dit jaar was deze zeer zeldzame Pyralidae present, nu te Hockay (Luik) op 16 juni (R. SPRONCK).

Dwaalgasten

A. *Iphiclides podalirius* LINNAEUS

Tussen 28 april en 26 mei werd de Koningspage 21x gemeld door Th. DEWITTE en vrienden op diverse plaatsen in de provincie Namen. Op 27 mei werd de soort achtmaal gezien te Nismes (Namen) (G. GLABEKE en F. DECLERCQ) en eenmaal te Beloeil (Henegouwen) (WIELANT). Op 1 juni ten slotte vloog de page te Dourbes (Namen) (O. VAN DE KERCKHOVE). Van de tweede generatie werd slechts één melding gemaakt. Op 2 augustus was een vrouwtje eitjes aan het afzetten op sleedoorn te Dinant (D. STROOBANTS). De soort is op de genoemde vindplaatsen ongetwijfeld inheems.

Vindplaatsen : Namen: Nismes, Dourbes, Petigny, Vierves, Olloy, Vodelée, Romedenne, Dinant, Mariembourg; Hen.: Beloeil.

Maandtotalen : april 3; mei 27; juni 1; augustus 1.

Jaartotaal : 32.

B. *Aporia crataegi* LINNAEUS

Het Groot Geaderd Witje werd op 31 mei waargenomen te Allay, Surice en Romedenne (Namen) met in totaal 15 exemplaren. Daarna werd de soort nog 15x gezien, telkens in de provincie Namen, tot 15 juni.

Vindplaatsen : Namen: Dourbes, Han-sur-Lesse, Vierves, Oignies, Olloy, Surice, Romedenne.

C. *Lysandra coridon* PODA

Ook deze dwaalgast is inheems op de aangetroffen vindplaatsen. Om het onderzoek naar deze soorten te stimuleren, worden hier toch de waar-

nemingen vermeld. De soort werd gezien tussen 21 juli en 13 augustus : talrijk te Vierves (Th. DEWITTE), Dinant (D. STROOBANTS) en Ave-et-Auffe (O. VAN DE KERCKHOVE).

Vindplaatsen : Namen: Ave-et-Auffe, Vierves, Dinant; Luik: Comblain-au-Pont; Lux.: Bomal.
Maandtotalen : juli 78; augustus 31.

Jaartotaal : 109.

D. *Issoria lathonia* LINNAEUS

Slechts twee meldingen van de Kleine Parelmoervlinder: op 24 juli een exemplaar te Robelmont (Lux.) (O. VAN DE KERCKHOVE) en op 23 augustus eenmaal te Virton (Lux.) (M. SEGHERS).

E. *Rheumaptera cervinalis* SCOPOLI

De vlinder was vroeger een zeldzame dwaalgast, maar heeft zich vanaf 1984 op een achttal plaatsen kunnen vestigen. Op 14 april en 7 mei werd een exemplaar gevangen te Beerse (L. DUFRAING) en op 5 mei een exemplaar te Poppel (B. MISONNE). (Zie verder het artikel door W. TROUKENS in dit nummer).

F. *Stegania trimaculata* DE VILLERS

Wederom werd het spannetje alleen in zijn enclave aangetroffen. Op 31 juli kwam een vlindertje naar de 125 HPL-lamp te Anderlecht (A. DE TURCK). Op 2 augustus trof W. TROUKENS twee exemplaren aan op menglicht te Dilbeek : een haast spierwit mannetje en een vrouwtje forma *cognataria*. Het laatste exemplaar werd op 8 augustus op een tramhuisje met TL gevangen om 23.00 uur, ook te Dilbeek (A. DE TURCK).

G. *Proserpinus proserpina* PALLAS

Dit jaar slechts één melding van de Teunispijlstaart: op 25 mei werd een exemplaar aangetroffen te Yves-Gomezee (Namen) door de heer BERNARD.

H. *Hyles gallii* ROTTEMBURG

Op 31 juli kwam een Walstropijlstaart naar de lamp te Presgaux (Namen) (M. GILLARD).

I. *Mythimna albipuncta* DENIS & SCHIFFERMÜLLER

Eigenaardig dat dit uiltje op zo weinig plaatsen werd aangetroffen. Het dier werd alleen gesignaleerd uit Presgaux (Namen) (M. GILLARD) (6x), Sint-Denijs (W. Vl.) (G. GLABEKE) (2x) en Hulst (Z. Vl.) (16x), en wel tussen 14 juli en 29 augustus. Op 20 oktober ving B. VANHOLDER nog een vers exemplaar te Maaseik (Limburg).

J. *Mythimna l-album* LINNAEUS

De hoop dat het herstel van deze soort zich in 1990 zou voortzetten, is jammer genoeg niet uitgekomen. Te Mortroux (Luik) wist de vlinder zich ook dit jaar staande te houden. Tussen 22 augustus en 10 september werden in totaal acht exemplaren gemeld (G. VERJANS). Verder werd de soort dit jaar alleen gezien door A. ARTOISENET. Op 16 en 28 september ving hij telkens een mannelijk exemplaar te Franc-Waret (Fernelmont) (Namen).

K. *Cryphia algae* FABRICIUS

Deze Noctuidae die in België een onregelmatige en zeldzame verschijning is, werd tussen 20 juli en 13 augustus veertien maal op licht gevangen.

Vindplaatsen : Brab.: Dilbeek, Buizingen, Anderlecht; Antw.: Poppel.

Maandtotalen : juli 3; augustus 11.

Jaartotaal : 14.

L. *Hoplodrina ambigua* DENIS & SCHIFFERMÜLLER

In mei werden door B. MAES twee exemplaren gemeld. Juni en juli leverden elk slechts een paar stuks op maar van 8 augustus tot en met 14 september was de tweede generatie redelijk vertegenwoordigd. In oktober werden door G. GLABEKE uit Sint-Denijs nog drie stuks gemeld.

Vindplaatsen : Antw.: Zwijndrecht; O.Vl.: Gentbrugge, Zomergem, Ussel, Aalst; Brab.: Dilbeek,

Anderlecht; Z.Vl.: Hulst; W.Vl.: Wenduine, Sint-Denijs, Gijzelbrechtegem; Hen.: Laplaigne;

Limburg: Maaseik.

Maandtotalen : mei 2; juni 1; juli 1; augustus 125; september 21; oktober 3.

Jaartotaal : 153.

M. *Macdunnoughia confusa* STEPHENS

Wederom was deze uil in beperkt aantal aanwezig te Mortroux (Luik). Tussen 9 mei en 10 september werden door G. VERJANS negen exemplaren van deze soort gemeld. Dat de soort weer pogingen doet om zijn verloren gegane areaal te heroveren, blijkt uit de vangst van een vlinder te Anderlecht (Brab.) op 31 augustus en één te Maaseik (Limburg) op 8 september.

N. *Autographa bractea* DENIS & SCHIFFERMÜLLER

Meldingen van deze uil blijven alleen uit de provincie Luik komen: op 30 juni een exemplaar te Barvaux door H. VAN BESAuw. Hij schreef: «De vlinder werd door ons al enkele malen waargenomen in hetzelfde biotoop. In dit geval ging het om een dood exemplaar gevonden in een waterplas». Op 21 juli werd een tweede exemplaar gevangen te Regne bij helder en windstil weer (M. VAN OPSTAELE).

O. *Chrysodeixis chalcites* ESPER

Ook in 1990 was deze uil in aantal aanwezig te Zwijndrecht. B. MAES meldde vanaf 2 augustus tot begin oktober plusminus 100 exemplaren, ongeveer evenveel als vorig jaar. Ook dit jaar bleek Zwijndrecht de enige plaats in België waar het dier veel gevangen werd. Verder werden er slechts 9 exemplaren gemeld: acht stuks in augustus en september. De laatste wel zeer laat: 11 november te Weelde-Statie (L. DUFRAING).

Vindplaatsen : Antw.: Beerse, Weelde-Statie, Zwijndrecht, Turnhout; O.Vl.: Zomergem.

P. *Catocala sponsa* LINNAEUS

Dit zeldzame Weeskind werd in grote aantallen aangetroffen te Louette-Saint-Pierre (Namen) zowel op 28 juli als op 4 augustus door M. FAQUAET. De meeste van de ongeveer 50 vlinders kwamen op stroop, maar ook een paar op licht (HPL 125 W). De waarnemingen werden gedaan vanaf ongeveer 18.00 uur. Bijna alle vlinders waren nog gaaf. Op licht ving M. GILLARD twee en één exemplaar op resp. 31 juli en 22 augustus te Presgaux (Namen).

Vermeldenswaardig is ook de waarneming van 23 stuks te Merles-sur-Loison (Noord-Frankrijk) op 12 augustus (P. CLUCK).

Q. *Plutella xylostella* LINNAEUS

Het Koolmotje werd op 20 mei gevangen te Anderlecht (W. TROUKENS). Op 4 juni werd het vlindertje op drie verschillende plaatsen door drie medewerkers gemeld. Vanaf 9 juli tot einde augustus begon een reeks meldingen waarbij het aantal dagen zonder/met waarnemingen elkaar ongeveer in evenwicht hield. Bijna steeds ging het om enkele exemplaren. Uitzondering was het massaal voorkomen van deze soort op 19 juli op een soort koolzaad dat massaal in de duinen groeit. Tussen Wenduine en De Haan zaten verscheidene exemplaren op elke plant. Het moeten er duizenden geweest zijn (A. DE TURCK). In september en begin oktober werden in totaal vier exemplaren gevonden. Vanaf 20 oktober tot en met 19 november vlogen acht stuks in mijn vlinderval te Hulst. Uit de herfst-meldingen bleek dat veel medewerkers hun val te snel opruimen. Juist in de late herfst zijn er vaak zeer interessante vlinders die naar de val gelokt worden. Het lijkt me nogal kras dat b.v. het Koolmotje, maar ook *U. ferrugalis* alleen in Hulst in november goed gevlogen zou hebben.

Vindplaatsen : Antw.: Zwijndrecht, Beerse, Kasterlee; Brab.: Anderlecht, Dilbeek; W.Vl.: De Haan, Wenduine; Z.Vl.: Hulst.

Maandtotalen : mei 1; juni 3; juli 4 + duizenden; augustus 35; september 3; oktober 6; november 3.

Jaartotaal : 59 + duizenden.

R. *Lozotaeniodes formosana* GEYER

Alhoewel veel meer medewerkers ook deze soort in de gaten houden, werd het bladrollertje slechts tweemaal gesignaleerd. Op 13 juli ving B. MAES een vlindertje te Zwijndrecht (Antw.) en op 14 juli trof W. TROUKENS een vrouwelijk exemplaar aan op licht te Dilbeek (Brabant).

S. *Dioryctria schuetzeella* FUCHS

Precies een jaar nadat vier stuks op de lamp kwamen, verscheen er nu één exemplaar te Dilbeek (Brabant) op 26 juni (A. DE TURCK).

Tot slot

Een dankwoord aan :

- de heer Marcel GILLARD voor zijn coördinatiewerk t.a.v. de franstalige medewerkers. Hij vertaalde Nieuwsbrieven, jaarverslag en verzorgde zowel de in- als uitgaande franstalige post.
- alle medewerkers van het BTO voor het nauwkeurig noteren en doorsturen van hun gegevens.
- het KMI te Ukkel voor het verstrekken van weerkundige gegevens.
- de Eliasen-Uyttenboogaertstichting voor het verstrekken van subsidie.
- het voltallige sectie-bestuur van het BTO voor hun inbreng en discussie.
- de heer Bernard MISONNE voor het schrijven van summary en résumé.

Bibliografie

Koninklijk Meteorologisch Instituut van België, 1991. Klimatologisch overzicht van januari tot en met december 1990.

Résumé

Papillons migrants en 1990, septième compte rendu annuel

Les migrants

1. *Colias hyale*: seulement huit papillons entre le 4 août et le 3 septembre.
2. *Colias crocea*: un exemplaire le 22 avril. La deuxième génération du 2 août au 3 septembre avec au total 6 papillons. Encore un spécimen très tardif le 24 octobre.
3. *Vanessa atalanta*: deux papillons le 6 février. Un le 13 février. 29 observations en mars, dont 13 rien que le 18. Peu présent en avril, mai et juin. Nombres croissants en juillet. Maximum en août. Par après forte chute. Malgré cela encore 22 en novembre. Total annuel: 5904.
4. *Vanessa cardui*: le premier le 8 mai. Seulement quelques uns en mai et juin. Présent régulièrement, mais en petits nombres, en juillet et septembre. Présent en quantités raisonnables uniquement durant le mois d'août. Seulement 3 en octobre. Total annuel: 724.
5. *Rhodometra sacraria*: un seul le 19 octobre à Poppel (prov. d'Anvers).
6. *Agrius convolvuli*: un en juin, quatre en août et 21 entre le 2 septembre et le 2 octobre. Le dernier le 14 octobre. Total annuel: 27.
7. *Acherontia atropos*: déjà un imago le 15 mai. Quinze chenilles, 2 chrysalides et un imago en août. Septembre: une chrysalide et un adulte. Octobre: 4 imagos.
8. *Macroglossum stellatarum*: deux en mars, un en mai. Présent de manière permanente du 23 juin jusqu'à la fin octobre. Des quantités importantes en septembre. Le dernier le 5 novembre. Total annuel: 482.
9. *Agrotis ipsilon*: une année médiocre. Un en mai, deux en juin, quatre en juillet. Régulier en quelques exemplaires en août et septembre. Le dernier le 15 octobre. Total annuel: 48.
10. *Peridroma saucia*: un le 28 septembre. Le dernier et deuxième le 3 novembre.
11. *Heliothis peltigera*: un mâle intacte le 20 août à Anderlecht.
12. *Autographa gamma*: premier migrant le 2 mai. Des petits nombres en mai et juin. Présent sans interruption à partir du 7 juillet seulement jusqu'au début du mois d'octobre. Maximum la première quinzaine d'août. Peu en octobre et quelques uns en novembre. Total annuel: 8395. autant qu'en 1989.
13. *Nomophila noctuella*: un seul le 10 octobre.
14. *Udea ferrugalis*: deux en août. Sept en octobre et 17 en novembre. Étonnant.
15. *Diasemia reticularis*: un exemplaire le 16 juin à Hockay (prov. Liège).

Migrants douteux

- A. *Aporia crataegi*: uniquement signalé de la province de Namur. Trente exemplaires entre le 31 mai et le 15 juillet.
- B. *Iphiclides podalirius*: uniquement dans les provinces de Namur et du Hainaut. 21x entre le 28 avril et le 26 mai et un seul le 2 août.
- C. *Lysandra coridon*: indigène dans les provinces de Namur, Liège, Luxembourg. 109 observations entre le 21 juillet et le 13 août.
- D. *Nymphalis antiopa*: au total 7 exemplaires entre le 31 juillet et le 16 septembre. Tous dans la province de Namur.
- E. *Issoria lathonia*: un exemplaire dans la province de Luxembourg le 24 juillet et le 23 août.
- F. *Rheumaptera cervalis*: trois exemplaires entre le 14 avril et le 7 mai.
- G. *Stegania trimaculata*: quatre papillons entre le 31 juillet et le 8 août. Tous à Bruxelles.
- H. *Proserpinus proserpina*: une observation le 25 mai à Yves-Gomezce (prov. Namur).
- I. *Hyles galii*: un exemplaire à Presgaux (prov. Namur) le 31 juillet.
- J. *Mythimna albipuncta*: 24 exemplaires entre le 14 juillet et le 29 août. Un le 20 octobre.
- K. *Mythimna l-album*: signalé comme indigène uniquement à Mortreux (prov. Liège): 8 ex.
- L. *Cryphia alba*: quatorze exemplaires entre le 20 juillet et le 13 août.
- M. *Hoplodrina ambigua*: de mai à octobre inclus, au total 153 exemplaires, dont 125 en août.
- N. *Macdunnoughia confusa*: neuf observations à Mortreux (prov. Liège). Ensuite une seule fois à

Dilbeek (prov. Brabant) et une fois à Maaseik (prov. Limbourg). Tous entre le 9 mai et le 10 septembre.

O. *Autographa bractea*: à nouveau dans la province de Liège. Un à Barvaux le 30 juin et un second à Regne le 21 juillet.

P. *Chrysodeixis chalcites*: indigène à Zwijndrecht avec environ 100 exemplaires. Ensuite seulement 9 exemplaires signalés des provinces d'Anvers et de Flandre orientale.

Q. *Catocala sponsa*: présent en grand nombre à Louette-Saint-Pierre le 28 juillet et le 4 août. Trois exemplaires à Presgaux. Tous dans la province de Namur.

R. *Plutella xylostella*: des centaines dans les dunes entre Wendune et le Coq le 19 juillet. Ensuite encore 59 exemplaires entre le 20 mai et le 19 novembre.

S. *Lozotaeniodes formosanus*: un premier le 13 juillet à Zwijndrecht et un deuxième le lendemain à Dilbeek.

T. *Dioryctria schuetzeella*: un exemplaire le 26 juin à Dilbeek.

Summary

Migrating butterflies and moths in 1990, seventh annual report

The migrants

1. *Colias hyale*: only 8 butterflies between August 4th and September 3rd.
2. *Colias crocea*: one specimen on April 22nd. The second generation flew from August 2nd till September 3rd, in all six butterflies. A very late one on October 24th.
3. *Vanessa atalanta*: two butterflies on February 6th, one on February 13th. 29 observations in March (13 on March 18th!). Weak in April, May and June. Increasing in quantities in July. Top in August. Afterwards severe decrease. 22 in November. In all: 5904.
4. *Vanessa cardui*: the first on May 8th. Only a few in May and June. Regularly present in July and September, but in small numbers. Only reasonable numbers in August. Only 3 in October. In all: 724.
5. *Rhodometra sacraria*: one observation in Poppel on October 19th.
6. *Agrius convolvuli*: one in June, 4 in August and between September 2nd and October 2nd 21 observations. Last one on October 14th. In all: 27.
7. *Acherontia atropos*: already a hawk-moth on May 15th. Fifteen caterpillars, 2 pupae and one adult in August. September: one pupa and one moth. October: 4 moths.
8. *Macroglossum stellatarum*: two in March, one in May. Present without interruption from June 23rd till the end of October., Important numbers in September. Last one on November 5th. In all: 482.
9. *Agrotis ipsilon*: a weak year. One in May, two in June, four in July. Regularly in small numbers in August and September. Last one on October 15th. In all: 48.
10. *Peridroma saucia*: one on September 28th and a second one on November 3rd.
11. *Heliothis peltigera*: a perfect male on Augustu 20th in Anderlecht.
12. *Autographa gamma*: first migrant on May 2nd. Small numbers in May and June. Only from July 7th till the beginning of October present without interruption. Top first half of August. Only a few in October and some in November. In all: 8395, as many as in 1989.
13. *Nomophila noctuella*: only one on October 10th.
14. *Udea ferrugalis*: two in August, seven in October and 17 in November. Surprising!
15. *Diasemia reticularis*: one observation on June 16th in Hockay (prov. Liège).

The vagrants

- A. *Aporia crataegi*: only mentioned in the province of Namur. Between May 31st and July 15th 30 observations.
- B. *Iphiclides podalirius*: only mentioned in the province of Namur and Hainaut. 21 observations between April 28th and May 26th. One observation on August 2nd.
- C. *Lysandra coridon*: indigenous in the province of Namur, Liège and Luxembourg. 109 observations between July 21st and August 13th.
- D. *Nymphalis antiopa*: between July 31st and September 16th, in all 7 butterflies. All from the province of Namur.

- E. *Issoria lathonia*: one observation in the province of Luxembourg on July 24th and August 23rd.
- F. *Rheumaptera cervinalis*: three moths between April 14th and May 7th.
- G. *Stegania trimaculata*: four moths between July 31st and August 8th. All in Brussels.
- H. *Proserpinus proserpina*: one observation on May 25th in Yves-Gomezee (prov. Namur).
- I. *Hyles galii*: one observation on July 31st in Presgaux (prov. Namur).
- J. *Mythimna albipuncta*: 24 moths between July 14th and August 29th. One on October 20th.
- K. *Mythimna l-album*: only mentioned as indigenous in Mortreux (prov. Liège): 8 observations. Twice in Franc-Waret (prov. Namur). All between August 22nd and September 28th.
- L. *Cryphia algae*: fourteen moths between July 20th and August 13th.
- M. *Hoplodrina ambigua*: 153 observations, from May till October included. In August alone 125!
- N. *Macdunnoughia confusa*: nine moths in Mortreux (prov. Liège). Further once in Dilbeek (prov. Brabant) and once in Maaseik (prov. Limburg). All between May 9th and September 10th.
- O. *Autographa bractea*: again from the province of Liège: one in Barvaux on June 30th and a second one in Regne on July 21st.
- P. *Chrysodeixis chalcites*: indigenous in Zwijndrecht: about 100 observations. Further only 9 observations from the provinces of Antwerp and Eastern Flanders.
- Q. *Catocala sponsa*: important numbers in Louette-Saint-Pierre on July 28th and August 4th. Three in Presgaux. All from the province of Namur.
- R. *Plutella xylostella*: hundreds in the dunes between Wenduine and De Haan on July 19th. Further 59 observations between May 20th and November 19th.
- S. *Lozotaeniodes formosanus*: one in Zwijndrecht on July 13th and a second one in Dilbeek on July 14th.
- T. *Dioryctria schuetzeella*: one observation in Dilbeek on June 26th.

Boekbespreking

Zagulajev, A.K. : *Fauna of the USSR Lepidoptera Vol. IV, Nr 5 Clothes Moths (Tineidae) Part 5 Subfamily Myrmecozelinae*.

16 x 24 cm, xix, 547 p., 319 tekstfiguren, 5 zwartwit-platen, 6 kleurplaten, E.J. Brill, P.O. Box 9000, NL-2300 PA Leiden, 1989, gebonden met stofomslag, f 125.- (ISBN 90-04-08872-5).

Dit boek is de vertaling in het Engels van het oorspronkelijk Russische werk dat verscheen in 1975 (Nauka Publishers, Leningrad). Het maakt deel uit van een algehele revisie van de Palearktische Heterocera en dit deel behandelt de Myrmecozelinae, een subfamilie van de Tineidae.

Het boek bestaat uit twee delen: een «Introduction» en een «Taxonomie Part». In de inleiding wordt een heel nieuw systeem gegeven voor de subfamilie, gebaseerd op een morfologische analyse. Ook kon de biologie, in het bijzonder de voeding, van de verschillende soorten bestudeerd worden en daardoor een inzicht verkregen in de mogelijke loop van de evolutie binnen deze groep. In het systematische deel worden 95 soorten behandeld. Deze worden alle gedetailleerd beschreven en tabellen voor de genera en soorten worden gegeven.

De figuren bestaan uit tekeningen van genitalia, vleugeladering en andere morfologische details, verspreidingskaarten enz. Op de zwartwitfoto's staan biotopen afgebeeld en op de kleurplaten goede akwarellen van imago's (sterk vergroot).

Deze groep vlinders is van bijzonder belang omdat hij talrijke soorten bevat die schade kunnen toebrengen aan opgeslagen produkten. Vele rupsen voeden zich namelijk met dierlijke stoffen als wol en pels. Het boek is bijzonder stevig uitgegeven en kan aangeraden worden aan al wie taxonomisch of fylogenetisch onderzoek verricht op deze en op eraan verwante groepen en aan al wie dieren uit deze subfamilie wil determineren.

W.O. De Prins